

УДК 658.15:336.71

Вовченко Оксана Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДОМОГОСПОДАРСТВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Функціонування національної економіки нині відбувається на засадах стрімкої цифровізації суспільства, яка створює нові можливості для її розвитку та покращення якості життя людей. У рамках Програми фінансової допомоги Україні від ЄС Ukraine Facility на 2024–2027 рр. передбачено реалізацію реформ у секторі цифрової трансформації, зокрема: інтеграцію з цифровим ринком ЄС, поширення швидкого та захищеного зв'язку, створення умов для розвитку екосистеми стартапів та «держави в смартфоні» [1]. Проте цифровізація також несе в собі нові ризики, особливо для особистої фінансової безпеки домогосподарств – стійкого до впливу внутрішніх і зовнішніх загроз стану життєдіяльності домогосподарства, за якого захищаються фінансові інтереси його членів та якісний рівень життя [2].

Аналіз наукового інтересу в світовому масштабі до проблем забезпечення особистої фінансової безпеки було проведено за допомогою системи Google Trends. В якості пошукових запитів використані пов'язані з даною тематикою терміни: «Financial security», «Personal financial security», «Digitalization». Згідно з одержаними результатами, за останні 5 років інтерес до проблем забезпечення фінансової безпеки стабільно зростає, досягнувши свого максимуму в березні 2024 року. При цьому така ж тенденція спостерігається й з питаннями цифровізації, зацікавленість якою у серпні 2023 року навіть перевищила фінансову безпеку. Важливо, що все

частіше користувачі починають цікавитися особистою фінансовою безпекою, адже з поширенням цифровізації і комп'ютеризації як у виробництві, так і у побуті, масштаби кіберзагроз зростають пропорційно розширенню спектру продуктів і послуг, у яких застосовуються інформаційні технології, та кількості їх споживачів.

Тенденцію до підвищення рівня кібершахрайства підтверджують статистичні дані Національного банку України щодо незаконних дій з платіжними картками: кількість незаконних дій з платіжними картками, за якими були понесені збитки, протягом двох років зросла на 45,5%; сума збитків надавачів платіжних послуг, торговців, клієнтів від незаконних дій з платіжними картками за минулий рік становила майже 833 млн гривень, що більш ніж у 3 рази перевищує показник 2021 року; середня сума однієї незаконної операції зросла на 90% (табл.1).

Таблиця 1

Динаміка платіжного шахрайства в Україні протягом
2021-2023 років

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Сума збитків від незаконних дій з платіжними картками, млн.грн.	260	481	833
Кількість незаконних дій з платіжними картками, за якими були понесені збитки, тис.шт.	187	204	272
Середня сума однієї незаконної операції	1640	2200	3065
Частка шахрайства з платіжними картками через мережу Інтернет (від загальної кількості випадків), %	70%	86%	83%

Джерело: за даними [3].

Варто відмітити, що шахрайство з платіжними картками найчастіше відбувалося через мережу Інтернет – 83% від загальної кількості випадків у 2023 році. Водночас лише 17% – через фізичні пристрої (торговельна мережа, банкомати, пристрої самообслуговування). Крім платіжного шахрайства до основних типів загроз фінансовій безпеці домогосподарств в онлайн-середовищі можна віднести:

1. Кіберзлочини: крадіжки особистих даних, фішингові атаки, шкідливе програмне забезпечення.

2. Фінансові піраміди та шахрайські схеми: фейкові інвестиційні пропозиції, шахрайські схеми з працевлаштуванням, залежність від онлайн-кредитування, онлайн-казино та азартних ігор.

3. Необережне використання онлайн-платежів: перекази коштів невідомим особам, оплата за неіснуючі товари або послуги, незахищені онлайн-платежі.

4. Необізнаність та недостатня фінансова грамотність: незнання основ онлайн-безпеки: принципів захисту особистих даних, використання надійних паролів та розпізнавання ознак шахрайства; нерозуміння фінансових продуктів та послуг, відсутність навичок планування бюджету та контролю витрат.

Щоб забезпечити особисту фінансову безпеку, домогосподарства повинні впевнено користуватися фінансовими послугами та ухвалювати відповідальні фінансові рішення, тобто мати високий рівень фінансових знань. Попередні дослідження рівня фінансової грамотності серед дорослого населення України у 2018 та 2021 роках показали, що найменш фінансово обізнаною є молодь віком 18-19 років. Цей висновок підтверджується результатами опитування з фінансової грамотності серед підлітків, проведеного Національним банком України у 2023 році [4].

Тож цифровізація суспільства створює нові виклики для особистої фінансової безпеки, особливо молоді. Проте, знаючи про ці виклики та вживаючи відповідних заходів,

можна захиститися від фінансових втрат. Особливу увагу слід приділити підвищенню фінансової грамотності серед підлітків, наприклад, шляхом включення модулів із фінансової грамотності до шкільних навчальних програм, проведення просвітницьких кампаній та заходів для молоді, створення онлайн-ресурсів та мобільних додатків з фінансової освіти та залучення до роботи з молоддю фінансових установ та фахівців.

Література

1. Цифрова трансформація економіки України в умовах війни. Березень, 2024 р. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/tsyfrova-transformatsiya-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh-viyny-berezen-2024>.

2. Зварич М. С. Механізм забезпечення фінансової безпеки домогосподарств України : дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08. Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2020. 218 с.

3. Причиною більшості шахрайських випадків з платіжними картками стало розголошення даних їхніми користувачами. Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України. Квітень, 2024 р. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/prichinoyu-bilshosti-shhahrayskih-vipadkiv-z-platijnimi-kartkami-stalo-rozgoleshennya-danih-yihnimi-koristuvachami>.

4. Войтицька Л., Ролік В. Опитування з фінансової грамотності серед підлітків 11-18 років в Україні. НБУ. Травень, 2023. URL: <https://talan.bank.gov.ua/uploads/eksperyta/files/gmw-2023-survey-teens64707f2a6d2d4221260570.pdf>.